

УДК 657:658

І.А.Вишневська, Л.В.Голишевська,
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК. ЙОГО ВПЛИВ НА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

Досліджено чинний механізм оподаткування прибутку підприємств в Україні. Проаналізовано як змінюються основні економічні показники діяльності підприємства в залежності від зміни розміру податків у собівартості продукції. Виявлено наявні недоліки оподаткування прибутку та внесено пропозиції щодо його вдосконалення.

Исследован действующий механизм налогообложения прибыли предприятий в Украине. Проанализировано как изменяются основные экономические показатели деятельности предприятия в зависимости от изменения размера налогов в себестоимости продукции. Обнаружены имеющиеся недостатки налогообложения прибыли и внесены предложения относительно его совершенствования.

The article deals with the operating mechanism of taxing the income of enterprises in Ukraine. It is analyzed, as economic performance of activity of the size of taxing the income of enterprises in a net cost of production change to a basic. The author makes a comparison of the book-keeping and tax approach to the calculation of size of financial result, determines the present defects of taxation of income and makes suggestions for its further improvement.

Ключові слова: податок на прибуток, об'єкт оподаткування, собівартість, амортизація, бухгалтерський облік, податковий облік.

Сьогодні податкові органи країни забезпечують надходження близько 80 % усіх доходів Державного та місцевих бюджетів. При цьому здійснюють контроль та супроводження податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів. Собівартість як економічна категорія являє собою відокремлену частину вартості. Основу цієї категорії становлять вартість спожитих засобів виробництва і вартість необхідного продукту.

Проблеми становлення й розвитку оподаткування прибутку підприємств входять у коло наукових інтересів багатьох учених. Зокрема, даній проблематиці присвячено праці І.Луїної, В.Бабіч, А.Поддерогіна, Т.Сльозко, Л.Солошенко, В.Ткаченко, С.Юшко та багато інших. Науковці займаються з'ясуванням внутрішньої природи податку на прибуток, його місця і значення в системі економіки, досліджують порядок його нарахування і сплати, аналізують обґрунтованість наявних податкових пільг.

Метою статті є розгляд ефективності системи оподаткування в цілому й кожного податку зокрема, що залежить від визначення об'єкта оподаткування й методики розрахунку, ставки податку, строків, джерела сплати податку суб'єктом підприємництва до бюджету.

Одним із найважливіших показників роботи підприємства та галузі економіки в цілому є собівартість виробництва й продукції. Для правильного застосування цих показників у господарській практиці необхідно знати економічну природу собівартості, особливості її формування, склад виробничих витрат та шляхи їх оптимізації.

Податок на прибуток підприємств (корпорацій) є складовою систем оподаткування більшості країн сучасного світу. І хоча його фіскальне значення

в різних країнах є непорівнянним, здатність ефективного регулювання з допомогою цього податку процесів накопичення і споживання, темпів економічного зростання, стимулювання підприємницької діяльності визначає передумови його широкого застосування [6].

Як передбачено податковим кодексом, основна ставка податку за ст.151 знизиться з 25% до 16%. Але це положення застосовується з урахуванням пункту 10 розділу XX "Перехідні положення" цього Кодексу.

Що стосується інших випадків, то за ставкою 0% прибутку від страхової діяльності юридичних осіб у випадках, встановлених пунктом 156.2 ст. 156 Кодексу, перший варіант передбачав різке зниження ставки у 2011 році – відразу на 5 відсоткових пунктів (рис. 1) [7]. За розрахунками Національного інституту стратегічних досліджень, за умови збереження фінансових показників господарської діяльності на рівні 2010 року, держбюджет у 2011 році втратив би 8 мільярдів гривень.

У результаті зниження ставки податку до 16% Україна буде мати одну з найнижчих номінальних ставок. Найнижчі ставки у ЄС застосовуються переважно у країнах Центрально-Східної Європи як наслідок конкуренції.

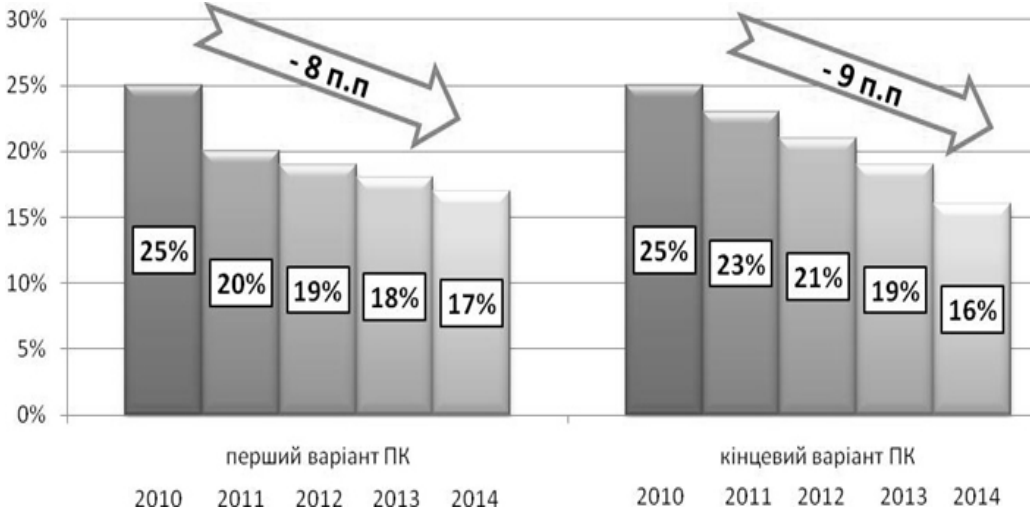


Рис. 1 Плановий та фактичний варіант зниження податкової ставки

Водночас низька номінальна ставка на прибуток не означає автоматичного формування найбільш конкурентоспроможного фіскального простору. Конкурентоспроможність податкової системи більше залежить від реальної ставки податку та від простоти і прозорості його адміністрування.

Але важливо наголосити, що з II кварталу 2011 року головним документом, що регулює податок на прибуток, є Податковий кодекс, у якому оподаткуванню прибутку підприємств присвячено окремий розділ III (ст. 133 — 161), а особливості перехідного періоду також зумовлюються при цьому підрозділом 4 розділу XX «Перехідні положення».

При обчисленні собівартості важливе значення має склад витрат, який може змінюватись з тих чи інших практичних міркувань. Та за всіх умов собівартість має найповніше відображати витрати на виробництво продукції.

Для забезпечення достовірності розміру витрат та дати їх виникнення платники податку визначатимуть собівартість товарів. Витрати, що формують собівартість товарів, визнаватимуться витратами того звітного періоду, у якому визнано доходи від реалізації таких товарів.

Собівартість виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом таких товарів, виконанням робіт, наданням послуг:

- 1) прямих матеріальних витрат;
- 2) прямих витрат на оплату праці;
- 3) амортизації виробничих основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;
- 4) вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;
- 5) інших прямих витрат, у тому числі витрат з придбання електричної енергії (включаючи реактивну) [2].

У кодексі прописана важлива норма, за якою до складу операційних витрат включаються інші виробничі витрати, які можна віднести до собівартості товару. Також з формули визначення бази оподаткування видалені амортизаційні відрахування. Це пов'язано з тим, що Податковим кодексом амортизація включається до витрат. Вона диференціюється залежно від виду витрат. Базовим податковим періодом для обчислення та сплати податку залишається календарний квартал, а ведення податкового обліку здійснюється наростаючим підсумком із початку року.

База оподаткування буде включати ще не отримані кошти, тобто підприємства платитимуть податок з прибутку, якого ще не існує. Тут багато що буде залежати від затвердженої методики обліку тимчасових та постійних податкових різниць [4]. Податковий кодекс розширює базу оподаткування за рахунок заборони віднесення окремих витрат до таких, що враховуються для визначення бази оподаткування податку на прибуток. Позитивним досягненням стало збільшення норми амортизації, а для груп "машини та обладнання" і "транспортні засоби" передбачена можливість застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості. Попри наближення податкового обліку до бухгалтерського, його ведення все ще залишається надто громіздким і затратним [5]. Уряд намагався перекрити головні схеми мінімізації оподаткування, детально виписуючи, що можна, а що не можна враховувати при розрахунку бази оподаткування.

У Податковому кодексі робляться наголоси на алгоритмі обчисленні витрат, які входять до собівартості за звітний період, що підлягає оподаткуванню. Це

виконується для унеможливлення зменшення суми прибутку і ухилення від сплати податків, значно полегшує роботу бухгалтера з обчислення податкового зобов'язання, але деякі моменти формування собівартості одночасно регулюються двома нормативними актами. Можна сказати, що собівартість реалізованої продукції, визначена для цілей оподаткування прибутку підприємств, – це не виробнича собівартість продукції, яка складається із прямих і загальновиробничих витрат [1].

На собівартість продукції як економічний показник впливає велика кількість чинників, які враховують специфіку кожної галузі економіки, кожного окремого підприємства. Високий рівень собівартості продукції може свідчити про наявність на підприємстві застарілого технологічного устаткування, про нерациональне використання робочого часу, низьку продуктивність праці, високу матеріаломісткість продукції, що випускається, дорогу сировину або високі транспортні витрати, непродуктивну технологію, високі адміністративні витрати, недосконале дослідження ринку тощо. Тому, на нашу думку, раціонально було б ввести регресивні ставки податку на прибуток, адже саме зниження цього податку викличе безпосередній інтерес в удосконаленні виробництва чи його розширенні. Показник собівартості є важливим інструментом для розробки рекомендацій з удосконалення розміщення сільськогосподарського виробництва у природних зонах і мікрозонах України, а також для визначення перспектив розвитку підприємств щодо вибору ними найбільш ефективних галузей.

Питання про інноваційні оновлення мають набувати більшого значення як для підприємців, так і для країни в цілому, і потрібно зазначити, що така система пільг має бути надзвичайно простою і привабливою. Але в нормативних актах, які визначають діяльність суб'єктів економіки, є моменти, що регулюються з декількох сторін одночасно, а це призводить до небажання підприємців проводити якісь зміни, оскільки кожне таке нововведення потребуватиме кропіткої роботи з складним і високовартісним бюрократичним механізмом. Відповідно, це все веде до руйнування виробничої сфери, а собівартість продукції, випущеної вітчизняними виробниками, зумовлює встановлення високих цін і сприяє низькій конкурентоспроможності продукції. Хоча, якщо порівняти чинний Податковий кодекс з попереднім, ми зможемо побачити, що у варіанті попереднього розрахунку податку на прибуток було необґрунтоване обмеження, пов'язане зі здійсненням витрат на поліпшення основних фондів. Власне, недосконалим є показник, який береться за основу визначення величини нормативу, — залишкова вартість основних фондів підприємства. Основні засоби мають здатність до зношення, потребують більших витрат на підтримання їх у робочому стані, а залишкова вартість фондів за умов їх повільного оновлення може не просто зменшуватись, а й сприяти зниженню лімітів витрат на ремонт та інші заходи з поліпшення основних фондів [6]. У новому Податковому кодексі згідно з ст. 139.1.5. при

розрахунку витрат, що не враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку, не враховуються витрати на придбання, виготовлення, будівництво, реконструкцію, модернізацію та інше поліпшення основних засобів та витрати, пов'язані з видобутком корисних копалин, а також з придбанням (виготовленням) нематеріальних активів, які підлягають амортизації згідно зі статтями цього кодексу [2]. Це звичайно пожвавить діяльність щодо оновлення основних виробничих фондів.

Отже, можемо зробити висновок, що скасування або зменшення тих платежів, що відносяться на собівартість, призведе до збільшення прибутку, а відтак, з одного боку, до розширення фінансових ресурсів платника, а з іншого, — до можливостей зменшення ціни, оскільки потреби в прибутку визначаються сталими пропорціями розширеного відтворення виробництва. Аналогічні результати спричинить і скасування чи зменшення платежів, що утримуються з прибутку. Загалом Податковий кодекс у частині податку на прибуток є доволі компромісним. Ключове питання полягає у тому, як нове законодавство буде застосовуватися на практиці контролюючими органами.

Список використаних джерел:

1. Бабіч В.В., Поддерогін А.М. Удосконалення оподаткування прибутку на основі визначення об'єкта оподаткування/ В.В.Бабіч, А.М. Поддерогін// Фінанси України – 2010.– №9 – с.71 -76.
2. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 № 2756-VI: [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
3. Сльозко Т. Собівартість у постіндустріальній економіці: погляд бухгалтера / Т. Сльозко // Економіка України – 2010. – №9 – с.60 – 67.
4. Солошенко Л. Податок на прибуток / Л. Солошенко // Податки та бухгалтерський облік – 2010. – №102 – с.29 – 33.
5. Ткаченко В. Аналіз впливу податків за рахунок собівартості продукції на економічні результати діяльності підприємства / В.Ткаченко // Економіст – 2010. – №11 – с.34 – 37.
6. Юшко С.В. Оцінка чинного механізму визначення прибутку як об'єкта оподаткування/ С.В. Юшко // Фінанси України – 2010. – №5 – с.66 – 75.
7. Державний комітет статистики України:[Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>